

І. І. Пасінович

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання

Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів

**СТРУКТУРНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
СТРУКТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ**

У статті розглянуто зміст поняття «структурна трансформація». Обґрунтована необхідність структурної трансформації економіки України, яка має базуватися на врахуванні загальносвітових тенденцій і трендів. Наведено етапи структурного розвитку економіки, виділено в них малий і великий структурний цикли. Викладено чинники, які формують вектор структурних трансформацій в розвинених країнах.

Ключові слова. Структура економіки, структурна трансформація, структурні реформи, інновації, постіндустріальна економіка, промислова революція, технологічний уклад.

Pasinovych I. I. STRUCTURAL DEVELOPMENT AND MODERN CHALLENGES OF UKRAINIAN ECONOMY TRANSFORMATION

The article reveals the concept of structural transformation. The necessity of structural transformation of Ukrainian economy, which should be based on global tendencies and trends, is justified in the article. Main stages of structural economic development are highlighted, small and big structural cycles are determined. Groups of factors, which form the vector of development of structural transformations in developed countries, are stated.

Keywords: structure of economy, structural transformation, structural reforms, innovations, postindustrial economy, industrial revolution, technological organization.

Структура економіки, яка відбиває сформовані макроекономічні пропорції, не є статичною, – в процесі свого розвитку еволюціонує, модифікується, адаптуючись до об'єктивних факторів і піддаючись регулюючому впливу держави. Структурні зміни в економіці відбуваються безперервно як реакція на різноманітні фактори (кон'юнктурні, інноваційні, інституційні і ін.), вони мають закономірний характер і згідно еволюційного підходу, є об'єктивним процесом її розвитку.

В основі процесу розвитку лежить невідповідність змін в структурі потреб й інтересів суб'єктів економіки змінам в розміщенні, технології використання і розподілі економічних ресурсів, що породжує нерівномірну динаміку співвідношення кількісних показників різних елементів структури. На певному етапі розвитку структура економіки, яка за своєю природою є доволі інертна, може входити у суперечність глобальним умовам функціонування та цілям державної соціально-економічної політики. В такому випадку неминучими є структурні зміни і найглибша їх форма – структурні трансформації.

Теорія структурних трансформацій в світовій економічній думці бере свій початок в 50-60-хх рр., з того часу напрацьовано багато досліджень, які пояснюють, характеризують, узагальнюють результати структурних трансформацій. Серед дослідників відзначимо Р. Харрода, Е. Домара, Дж. Б. Кларка, А. Льюїса, Я. Тінбергена, Й. Шумпетера. Попри це в економічній теорії недостатньо глибоко розкриті питання змісту процесу розвитку структури економіки, необхідності і можливості впливати на цей процес. Також в літературі недостатньо висвітлено фінансові інструменти стимулювання прогресивних структурних зрушень та обґрунтовано роль фінансових потоків в структурних змінах.

Хвилю наукових публікацій щодо структурних змін в економіці можна було спостерігати у 1990-х рр., коли постала проблема трансформації пострадянського господарського комплексу незалежної України. За 20 років Україна, на відміну від більшості постсоціалістичних держав, не модернізувала свою економіку і сьогодні питання трансформації економіки постало з новою силою, оскільки світ змінюється, ускладнюється, економічні процеси інтенсифікуються і країна, яка не зможе відповідним чином трансформувати свою економіку, ризикує назавжди перетворитись на аутсайдера. Проблематика структурних змін і структурної політики відображена у працях Гальчинського А., Геєця В., Желюк Т., Кавтиша О., Кухти, П., Мельник А., Шаблістої Л., Прушківської Е. та інших

Метою даної статті є розгляд категорій, які описують структурний розвиток економіки та окреслення сучасних актуальних тенденцій, що мають бути враховані у процесі трансформації української економіки.

Сьогодні щодо будь-яких новацій і змін, у тому числі й структурних, вживають терміни «реформи» і «трансформації». Однак не кожна зміна, навіть якщо вона прогресивна і актуальна, є реформою, а тим більше – трансформацією. Зміна носить локальний характер, а реформа цілеспрямовано змінює порядок речей, змушує рухатись в іншому напрямі або на іншому рівні. Сучасний тлумачний словник української мови дає наступні трактування: зміна – перехід або перетворення чого-небудь (стану, руху, ознаки і т. ін.) у щось якісно інше; реформа – (від франц. *reform* – перетворюю, поліпшую) – перетворення, зміна, нововведення в будь-якій сфері суспільного життя, галузі знань; трансформація – перетворення виду, форми тощо чого-небудь [9]. Дані визначення надто близькі за змістом, тому в кожному

конкретному випадку потребують додаткового обґрунтування.

На нашу думку, лише найбільш глибокі структурні зміни можна означити терміном «трансформація». Прушківська Е.В. наводить таке визначення *структурних трансформацій* – «це сукупність розгорнутих у часі перетворень, зорієнтованих на кількісні, особливо на якісні критерії ефективності економічного розвитку» [8, 92]. Трансформація означає незворотні зміни базових пропорцій, зумовлені глибинними причинами, які мають об'єктивний характер, що може проявлятися у зміні ролі як секторів економіки (цивілізаційні), так і зміною економічної системи (ринкові) загалом. У будь-якому випадку трансформація закріплює результат структурної перебудови і внаслідок структурної трансформації формується структура нової якості. Трансформація передбачає перетворення якісного порядку – зміни, пов'язані з системними викликами.

Пропонуємо алгоритм розвитку структури економіки представити наступними етапами (рис. 1).

зміні співвідношень між її складовими, що можна визначити шляхом використання структурно-динамічного аналізу. Погоджуємося з Онищенком В.П. і Пашковим С.О., що «будь-які структурні зрушення є частиною зрушень у більш великих економічних системах, в яких складаються глобальні структурні трансформації, особливо це стосується країн-аутсайдерів, які вибирають стратегію слідування за лідерами і за прикладом яких формують свої цілі та економічні структури» [5, 37] Під регулюючим і координуючим впливом, який здійснюється в рамках державної структурної політики, відбуваються структурні реформи і реалізується структурна перебудова економіки.

Багато відомих закордонних економістів (Й. Шумпетер, М. Кондратьєв і ін.) пов'язують між собою структурні зрушення із циклічністю економічного розвитку. Характеризуючи закономірності структурних трансформацій, Ю.М. Чайка зазначає, що «дослідження циклічного розвитку економіки та змін його структурних особливостей надають підстави для гіпотези про наявність малих, середніх і

довгих структурних циклів тривалістю 4-6, 7-11 та 40-60 років відповідно» [10].

Розглядаючи структурний розвиток економіки (рис. 1), можна виділити малий і великий структурні цикли. Малий структурний цикл – період часу, за який відбувається структурна перебудова економіки і формуються нові галузеві (територіальні чи інші) пропорції.

Великий структурний цикл – період часу, за який завершується структурна трансформація, внаслідок якої формується структура економіки якісно нового змісту і встановлюються нові макроекономічні пропорції.

Структурні трансформації в економіці супроводжуються змінами соціально-економічних відносин, форм власності, господарського механізму, а це, в свою чергу, веде до

трансформації економічної системи до якісно нового рівня розвитку. Структурні трансформації в економіці виявляються у формі змін кількісних характеристик господарської системи, часток, пропорцій, елементів структури. Вони є основою формування нового рівня продуктивних сил і виробничих відносин [4].

Про невідворотність структурних трансформацій в українській економіці на даному етапі свідчать наступні кон'юнктурні чинники.

Рис. 1. Етапи циклу структурного розвитку економіки*

* Авторська розробка

Рухливою силою (імпульсом) структурних змін є структурна криза, яка може бути різною за глибиною і масштабом, явною або латентною. Зміни і зрушення в структурі є закономірною реакцією на прояви кризи. Структурні зрушення в економіці проявляються у

1. Структура економіки не була модернізована ще з часів розпаду Рядянського Союзу. Економіка України безпосередньо перед проголошенням своєї незалежності в 1989 році знаходилась на рівні провідних країн Західної Європи, що визнавали і провідні світові науковці (табл. 1).

Таблиця 1

Інформація про обсяги виробництва окремих видів продукції у 1989 р.*

Показник	Україна	Великобританія	Франція	ФРН	США
Електроенергія, млрд. кВт-год	295,3	308	417	428	
Вугілля, млн. тонн	137	101	13	194	
Сталь, млн. тонн	54,8	19	19	41	
Трактори, тис. шт.	115,5	82	25	75	86
Металообробні верстати, тис. шт.	32,2	26	10		
Зернові культури, млн. тонн	51,2	23,1	59,2	26,3	
Картопля, млн. тонн	19,3	6,4	6,0	7,8	16,8

* Джерело: Дж. Фрідман. Електронний ресурс : Режим доступу: [http://bintel.com.ua/]

Анексія Криму і втрата частини Донбасу також зумовлює необхідність зміни економічного ландшафту держави.

2. Зміна кон'юнктури світового ринку, сповільнення темпів розвитку світової економіки, зокрема, ЄС і Китаю, призвели до падіння попиту на сировинні ресурси і до стрімкого зниження цін на світових сировинних ринках. Це створило несприятливий фон для розвитку української економіки і підприємства, які, як вважалося, були «стовпами» української економіки, втратили ринки збуту і малоімовірно, що відновлять колишні позиції.

До інших глобальних чинників (трендів), які мають об'єктивну природу й актуалізують структурну трансформацію економіки України, належать такі.

1. Перехід до постіндустріального суспільства і економіки, яка базується на знаннях. Найбільш розвинені економічні країни в останні десятиліття сформували устрій постіндустріального суспільства, в якому ключову роль відіграють наукомісткі галузі, а в якості найважливішого ресурсу розглядається людський капітал, здатний генерувати нові знання і конвертувати їх в передові технології. В структурі постіндустріальної економіки вагому роль відіграє сектор послуг. За даними Європейської комісії (EU industrial structure report 2013: Competing in Global Value Chains), поступове зростання внеску сектора послуг у валовій доданій вартості та одночасне зменшення внеску промисловості та сільського господарства є довгостроковою світовою тенденцією. Ще в середині 90-х років більше половини ВВП розвинутих країн припадало на продукцію інформаційних галузей – телекомунікації, комп'ютерні центри, програмне забезпечення, на фармацевтику.

2. Нова індустріалізація. За словами В. Панченка, протягом останніх років в Європі активно обговорюють нову хвилю індустріалізації, причому у всьому цивілізованому світі у фокусі industrial policy знаходяться не вугільна чи хімічна промисловість, а економіка знань. В. Панченко посилається на сайт Єврокомісії: «Єврокомісія розробляє політику і дії для повторної індустріалізації Європи та інноваційної, сучасної і стійкої економіки» [6].

3. Четверта промислова революція. Питання четвертої промислової революції було одним із ключових на Світовому економічному форумі (січень 2016 р.) в Давосі, який сягнув рівня самітів ООН і формує візію провідним бізнесменам і першим особам держав, куди можна рухатися. Виникнення терміну «четверта промислова революція» приписують швейцарському економісту Клаусу Мартіну Швабу (до речі, саме він заснував форум у 1971 р.), який пропонує називати її цифровою і як головну особливість вказує стирання відмінностей між фізичною, цифровою і біологічною сферами. Кожна нова промислова революція висуває на передній план технології, які спершу є економічно доцільними, а потім – економічно вигідними. Відповідно, забезпечити прибутковість шляхом застосування попередніх технологій спочатку стає важко, а згодом і неможливо. 4. Техніко-технологічні фактори. Перехід до постіндустріального економічного розвитку ґрунтується на високотехнологічному виробництві. Технічний розвиток економіки можна представити як послідовну зміну технологічних укладів. *Технологічний уклад* – це комплекс технологічних процесів, які являють собою цілісність, що відтворюється, і охоплюють різні галузі й об'єднання виробництва [2]. Будь-яка сучасна економічна система є технологічно багатоукладною, в якій одночасно можуть існувати, розвиватися та взаємодіяти різні технологічні уклади, однак з явним домінуванням котрогось з них.

Шостий технологічний уклад активізувався з проривом в нанотехнологіях, коли почали здійснювати маніпуляції з матеріалами, ДНК, окремими атомами і молекулами (орієнтовно – з 2011 р.), відповідно поштовх до розвитку дістали мікробіологічна промисловість, промисловість медичної техніки, новітні комунікаційні технології. Уже є бачення сьомого технологічного укладу, який має ознаменуватись розробкою штучного інтелекту (приблизно 2060 р.). Інформація про частка технологічних укладів в окремих країнах наведена в табл. 2.

Таблиця 2

Частка технологічних укладів в економіці деяких країн, %*

Країна	Третій	Четвертий	П'ятий	Шостий
США	–	20	60	5
Росія	30	50	10	–
Україна	57,9	38	4	0,1

* Джерело: Вікіпедія

Як бачимо, в Україні домінує третій і четвертий уклади, тоді як національні економіки розвинутих країн складаються переважно з четвертого та п'ятого технологічних укладів при безумовному домінуванні

п'ятого та розвитку шостого. До пріоритетних напрямів розвитку технологій у світі, що найбільш динамічно розвиватимуться в найближчий період, належать електронізація економіки, комплексна автоматизація, атомна енергетика, нові матеріали й технологія їх виробництва й обробки, біотехнологія [7]. Якщо Україна зволікатиме зі стимулюванням залучення інвестиційних ресурсів у створення/модернізацію виробничих потужностей, розробку/придбання інноваційних продуктів і технологій, їй ніколи не вдасться увійти в коло розвинених держав.

5. Глобалізація й активізація ТНК з мільярдними бюджетами, багато з яких є потужними інноваційними центрами – на ТНК припадає 80% зареєстрованих патентів і 80% фінансування НДДКР. Сьогодні не стільки країни, як провідні інноваційні світові корпорації пришвидшують стрімку ходу реформ світової промисловості. Список найбільших інноваційних компаній світу очолюють «Apple», «Google», «Tesla», «Microsoft». На український ринок активно проникають ТНК індустріально розвинених країн (США, Німеччини, Франції, Великобританії і ін.) і займають ринкові ніші, які в подальшому «відвоювати» вітчизняним компаніям буде неможливо. Зволікання з модернізацією економіки, інфраструктури, реструктуризацією галузей гальмує включення України у геополітичний простір (світовий ринок капіталу, ТНК).

Варто відмітити, що вказані фактори, в основі яких так чи інакше лежить чинник інновацій, зумовлює збільшення розриву в рівнях розвитку окремих провідних і відсталих країн. США і країни-лідери Європи створили передумови переходу на наступний щабель розвитку, який неможливо здійснити з не модернізованою структурою економіки. Таким чином, наведені вище внутрішні й глобальні чинники потребують глибокого структурного реформування української економіки, тобто її трансформації, з поступовим розвитком вже на основі нових пропорцій, в яких пріоритетом будуть інноваційні, наукомісткі галузі і виробництва на основі сучасних технологій. Якщо пріоритетом визнати людину з її потребами й інтересами, то важливо розвивати галузі і виробництва, що потребують кваліфікованих і високоосвічених працівників, в противному випадку неминуча нова хвиля «відпливу мізків». Пріоритетний розвиток наукомістких галузей відновить в Україні цінність знань і неодмінно сприятиме модернізації системи освіти.

У цей час Президент України на останній прес-конференції (14 січня 2016 р.) проголошує пріоритетними галузями АПК, енергозбереження й інформаційні технології (ІТ), а також військово-промисловий комплекс. Цей набір пріоритетів мало того що не конкретизовано у певних проектах, а й викликає дискусії і, на нашу думку, не відповідає інтересам найбільшої за площею в Європі країни, яка ще не розтратила свій науковий, освітній, виробничий, транзитний потенціал.

На рис. 2 відображено структуру виробництва базових галузей, яка склалась на даний час в Україні.

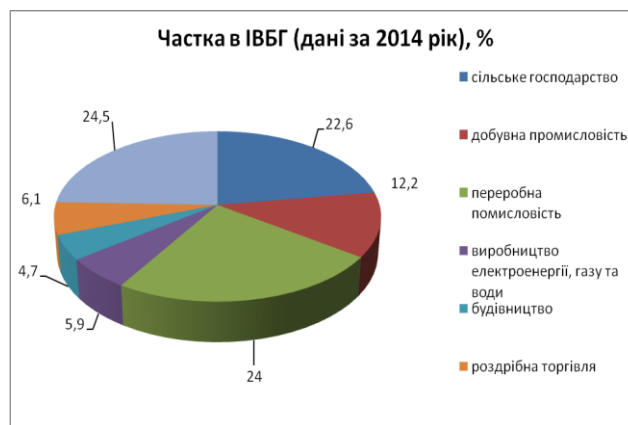

Рис. 2. Структура виробництва базових галузей у 2014 р.

** Джерело: Макроекономічний та монетарний огляд. НБУ, січень 2016 р.*

З рисунку очевидна структура вітчизняної економіки, яка не відповідає умовам постіндустріального суспільства – більше 30% внеску базових галузей припадає на торгівлю, понад 22% – на сільське господарство. У промисловості виробництво переробних галузей і добувних співвідносяться як 2:1. Спадний тренд, який має місце в базових галузях, – закономірний наслідок структурно-технологічного відставання економіки, в якій виробництво в основному базується на технологіях середини ХХ століття.

На даний час потреби структурних трансформацій вітчизняної економіки стикаються із проблемами нестачі фінансових ресурсів (у формі інвестицій, кредитів, власних коштів суб'єктів господарювання і ін.), без яких неможливо розвивати перспективні галузі. Ми не погоджуємось із твердженням: якщо галузь перспективна, вона має ресурс для розвитку, є кредитоспроможною і привабливою для інвесторів. У ситуації, в якій перебуває Україна, якісний стрибок в розвитку на базі докорінної трансформації економіки, неможливий без участі держави. Свою роль держава може виконувати двома шляхами: або активною підтримкою перспективних галузей і виробництв у різних формах (ефективним буде лише за подолання корупції, забезпечення прозорості фінансових потоків), або максимальною лібералізацією економіки, щоб стимулювати приплив інвестицій.

Трансформація структури економіки повинна бути відображена в стратегії розвитку держави, базуватися на чітко сформульованій меті й пріоритетах, які слугуватимуть орієнтиром для інвесторів, куди їм вкладати кошти. В якості інвесторів треба розглядати не лише закордонних суб'єктів, а й насамперед внутрішніх – підприємств, які мають бути зацікавлені у реінвестуванні прибутку, домогосподарств, які наважаться довірити свої заощадження банкам, підприємливим людям, які мають намір започаткувати чи розширити бізнес. Це потребує покращення інвестиційного і ділового клімату, і насамперед – відновлення довіри до держави і її інституцій.

Трансформація структури економіки потребує відповідного механізму. Актуальним залишається

визначення механізму структурних трансформацій С. Дорогунцовим та О. Горською як зваженого поєднання прямого державного регулювання модернізації економіки шляхом міжгалузевого і внутрішньогалузевого розподілу ресурсів, розробки регіональних програм розвитку на базі місцевого ресурсного потенціалу і управління перебудовою шляхом організації, фінансування і стимулювання науково-технічних досліджень, середньо- і довгострокового прогнозування [3, 11].

В основу структурних трансформацій має бути покладена відповідна інституційна основа, яка дозволить сформувати стабільний правовий та організаційний режим через розвинуті економічні інститути (приватної власності, конкуренції, банкрутства підприємств, вільного ціноутворення, фондового ринку, захисту інвестицій, розширення корпоративної форми функціонування тощо).

Сьогодні, за словами А. Гальчинського, поле економічної діяльності структурно ускладнюється. Воно роздвоюється: поряд з економікою товару, формуються функціональні механізми соціоцентристської економіки – економіки людини [1]. Далі А. Гальчинський відзначає, що «економіка України – це поки ще економіка неіндустріального формату, й постіндустріальні перетворення в їхній системній визначеності можуть розглядатися нами лише як віддалена перспектива. Як свідчить західний досвід, їхній стартовий майданчик – 18–20 тис. дол. ВВП на душу населення; у нас – всього 3 тис. дол.» [1].

Україна повинна ставити амбітні цілі, залучати передових науковців і бізнесменів до розробки стратегії їх досягнення. Держава покликана напрацювати чітку і зрозумілу структурну та промислову політику із відповідними механізмами реалізації та інституційного забезпечення. При цьому треба максимально враховувати сучасні світові тенденції та об'єктивні тренди, інакше є ризик безповоротно втратити конкурентоспроможність та перетворитись на відсталу країну.

За гаслами забезпечення зростання і сталого розвитку, Україна робить ставку на сектори і галузі, які в сучасному світі у розвинених країн не є домінуючими і перспективними. Не усвідомлення об'єктивних трендів та їх ігнорування при реалізації структурних реформ небезпечно тим, що всі зусилля щодо подолання кризи та переходу до зростання, буде нівельовано. Сьогодні найпотужніші країни самі творять тренди, країни, що динамічно розвиваються – розуміють тренди і намагаються слідувати їм за власною траєкторією розвитку, зайняти певні ніші і стати у них найефективнішими, а відсталі країни ризикують бути ще більше відсталими, оскільки не розуміють актуальних викликів і можливостей.

Список використаних джерел

1. Гальчинський А. Логіка саморозвитку економіки завжди розумна / А. Гальчинський // *FORBES* від 25 грудня 2015 р.
2. Глазьев С.Ю. Экономическая теория технического развития / С.Ю. Глазьев. – М. : Наука, 1990. – 232 с.

3. Дорогунцов С. Трансформация структуры экономики: теория и практика / С. Дорогунцов, Е. Горская // *Экономика Украины*. – 1998. – № 1. – С. 4-11.

4. Желюк Т. Структурні трансформації як джерело формування нової якості економічного зростання / Тетяна Желюк // *Світ фінансів*. Наук. журнал. – ТНЕУ, 2010. – Вип. 2. – С. 7-17.

5. Онищенко В.П. Оцінка потенціалу країн до галузевих структурних зрушень в контексті світових тенденцій / Онищенко В.П., Пашков С.О. // *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. – 2010, №10. – С. 36-39.

6. Панченко В. Про які реформи розповідь в Давосі Абромавічус / Володимир Панченко // *Економічна правда* : [Електронний ресурс]. – 21 січня 2016 р.

7. Перспективи технологічних перетворень в світовій промисловості і завдання для України : Науково-аналітична записка. – К. : Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2008. – 17 с. – с.5.

8. Прушківська Е.В. Еволюція концепцій структурування національної економіки // *Проблеми економіки*. – №2, 2013. – с. 87-94.

9. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / За заг. ред. Дубичинського В.В. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2006. – 1008 с.

10. Сторонянська І. З., Пелехатий А. О. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи/ І. З. Сторонянська, А. О. Пелехатий// *Регіональна економіка*. – 2014. - №3. – С. 228-238.

11. Чайка Ю. Механізми структурного розвитку національної економіки / Чайка Ю. // *Вісник КНТЕУ*. – 2011, №3. – С. 30-41.

References

1. Halchynsky A. (2015). Logika samorozvytku ekonomiky zavzhdy rozumna [The logic of self-economy always clever]. *FORBES – FORBES*, hrudnya 25.
2. Glazyev S.Y. (1990). *Ekonomicheskaya teoriya tekhnicheskogo razvitiya* [Economic Theory of technical development]. M.: Nauka, 232 p.
3. Doroguntsov S., Horskaya E. (1998). Transformatsiya struktury ekonomiki: teoriya i praktyka [Transformation structure of the economy: theory and practice]. *Ekonomika Ukrainy - Economy of Ukraine*, 1, p. 4-11. [in Ukrainian].
4. Zhelyuk T. (2010). Strukturni transofmatsiyi yak dzherelo formuvannya novoyi yakosti ekonomichnogo zrostannya [Structural transformation as the source of a new quality of economic growth]. *Svit finansiv - World Finance*. TNEU, 2, pp. 7-17. [in Ukrainian].
5. Onyshchenko V. P., Pashkov S. O. (2010). Otsinka potentsialu krayin do galuzevykh strukturnykh zrušen' v konteksti svitovykh tendentsiy [Evaluation of the potential of the industry to structural changes in the context of global trends]. *Zovnishnya torhivlya: ekonomika, finansy, pravo. – Foreign trade, economics, finance, law*, 10. pp. 36-39. [in Ukrainian].
6. Panchenko V. (2016). Pro yaki reformy rozpovist' v Yevropi Abromavychus [What kind of reform talk in Davos abromavichus]. *Ekonomichna pravda - The economic truth*, January 21. [in Ukrainian].
7. *Perspektyvy tekhnologichnykh peretvoren' v svitoviy promyslovosti i zavdannya dlya Ukrainy* [Prospects of technological change in the global industry and the tasks for Ukraine]. Kyiv: In-t ekon. ta prognosuv. NAN Ukrainy, 2008.
8. Prushkivs'ka U. V. (2013). Evolyutsiya kontseptsiy strukturuvannya natsionalnoyi ekonomiky [Evolution structuring concepts of national economy]. *Problemy ekonomiky - Problems of Economics*, 2, pp. 87-94. [in Ukrainian].
9. Dubichyn'skogo V.V. (Ed.). *Suchasnyi tлумachnyi slovnyk ukraiyin'skoyi movy: 65 000 sliv* [Dictionary of Modern

Ukrainian language: 65 000 words]. Н.: VD „SHKOLA”, 2006, 108 p. [in Ukrainian].

10. Storonyans'ka I. Z., Pelekhatty A. O. (2014). Finansove zabezpechennya rozvytku terytorial'nykh hromad u konteksti administratyvno-terytorial'noyi reformy [Financial support for the development of local communities in the context of

administrative-territorial reform]. *Rehional'na ekonomika - Regional Economy*, 3, pp. 228-238. [in Ukrainian].

11. Chayka Y. (2011). Mekhanizmy strukturnoho rozvytku natsional'noyi ekonomiky [Structural mechanisms of the national economy]. *Visnyk KNTEU [Bulletin KNTEU]*, 3, pp. 30-41.[in Ukrainian].

УДК 336:330:061.5 (477)

А. Р. Дуб

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки та теорії фінансів
факультету управління фінансами та бізнесу
Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів

М.-С. Б. Хлопецька
студент

факультету управління фінансами та бізнесу
Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАПІВ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Висвітлено становище України у міжнародних рейтингах за кількістю стартапів та можливостями залучення на їх реалізацію фінансових ресурсів. Розглянуто основні джерела фінансування стартапів: власні кошти стартапера та його родичів і друзів, грантові організації, краудфандингові платформи, бізнес-ангели, бізнес-акселератори, венчурні компанії. Охарактеризовано переваги та недоліки кожного фінансового джерела. Дано детальну характеристику етапів розвитку та фінансування стартапів. Розкрито можливості та перешкоди залучення коштів для розвитку та реалізації інноваційних проектів в сучасних умовах економічної та політичної нестабільності в Україні. Проведено аналіз укладених на ринку стартапів фінансових угод. Виявлено незадіяні джерела фінансової підтримки стартапів. Запропоновано шляхи їх залучення до фінансування інноваційних проектів.

Ключові слова: стартап, бізнес-ангел, бізнес-акселератор, венчурна компанія, краудфандинг.

Dub A., Khlopetska V.-S. SOURCES FOR STARTUPS FINANCING AND OPPORTUNITIES FOR THEIR INVOLVEMENT IN UKRAINE

Position of Ukraine in the international rankings according to the number of startups and possibility of engagement of financial resources to their implementation are shown. The article characterizes main sources of startups funding, such as own funds of startup team, money of relatives and friends, grant organizations, crowdfunding platforms, business angels, business accelerators, venture companies. The strengths and weaknesses of each financial source are discovered. A detailed description of the stages of development and financing of startups are given. Opportunities and barriers of raising funds for development and realization of innovative projects in current economic conditions and political instability in Ukraine are revealed. Analysis of financial deals in the startups market is made. As a result, we found not involved sources of financial support for start-ups and proposed ways of attracting its funding for innovative projects.

Key words: startup, business angel, business accelerator, venture company, crowdfunding.

Запорукою успішного розвитку будь-якої держави є наявність інновацій, які здатні спростити та полегшити життя як окремого індивіда, так і суспільства загалом. Першоосновою інновацій виступає ідея, яка за певних умов здатна перетворитися на затребуваний ринком продукт. Одним із чинників такої трансформації є фінансове забезпечення реалізації ідеї. Тому особливої актуальності набувають питання, пов'язані з пошуком та залученням фінансових ресурсів для підтримки та розвитку креативних і, поруч з тим, ризикових бізнес структур – стартапів, особливо зважаючи на стрімке зростання чисельності українських стартапів та їх затребуваність.

Тематику стартапів обговорюють та досліджують не лише вчені, а й інвестори, підприємці та безпосередньо самі стартапери, які досягли значних успіхів і можуть поділитись певним досвідом у цьому питанні. Окремі аспекти даної проблематики досліджують: С. Бучацький, Ш. Веісер, Дж. Вонг, Б. Дорф, Г. Дрю, К. Зачаріасі, Б. Казнок, О. Кардаков, О. Мась, Д. Ставицький, П. Тіль та інші. Проте, в працях зазначених авторів увага акцентується переважно на: формуванні стартапів та чинниках, що йому сприяють чи перешкоджають; особливостях джерел залучення коштів для фінансування стартапів; характеристиці етапів розвитку стартапів. При цьому, недостатньо висвітленими залишаються питання щодо джерел, напрямів та структури фінансування